

Кредо Пілата

Карел Чапек

Переклад Володимира Лисенка

"...Ісус же відповідав: ...І на те я народився й на те прийшов у світ, щоб свідчити про істину; усякий, хто від істини, слухає гласу Мого. Пілат же сказав Йому: Що є істина? І сказавши це, знову вийшов до іудеїв і сказав їм: жодної провини не знаходжу я в Ньому". (Іоан, 18, 37-38)

Увечері прийшов до Пілата один чоловік, шанований у місті, на імення Йосип з Аримафеї, колишній учень Христа. В глибокій зажурі благав він видати йому тіло Ісусове. Пілат відповів згодою, промовивши:

— Він розп'ятий безвинно.

— Але ж ти сам віддав його на смерть, — вражено зауважив Йосип.

— Це так, — знехотя погодився Пілат. — І знаю, що люди думають, начебто я вчинив так зі страху перед тими горланями з їх Вараввою. Послати б на них хоч п'ятьох солдатів — хутко б принишкли. Але не в тім справа, Йосипе. Не в тім, — помовчавши, продовжував він. — А от коли розмовляв я з ним, побачив — недалекі часи, коли його учні будуть розпинати інших: во ім'я його та його істини, мучитимуть, убивати інші істини й піднімати на плечі інших Варавв. Чоловік той тлумачив істину. Що є істина?

Ви — дивний народ, багато говорите. Всі-то у вас фарисеї, та пророки, та спасителі й усякі інші сектанти. І кожен, прийшовши до якоїсь істини, забороняє всі інші... Однаково, якби столяр, зробивши нового стільця, заборонив би сідати на всі інші, зроблені ким би то ні було до нього. Немов би те, що зроблено новий стілець, заперечує всі старі стільці. Можливо, звичайно, що новий стілець кращий, приємніший на вигляд та зручніший за інші; але чому ж, о боги, не можна втомленому чоловікові сісти на будь-який інший ослінчик, нехай жалюгідний, поточений хробаками, або просто на кам'яну лаву? Людина стомлена, змучена, потребує відпочинку; а тут ви його просто-таки силою стягуєте з сидіння, на котре він опустився, і змушуєте пересісти на ваше. Не розумію я вас, Йосипе.

— Істина, — заперечив Йосип Ари— мафейський, — не те саме, що стілець і відпочинок. Це скорше веління, що закликає: йди туди-то, зроби те-то; вразь ворога, завоюй це місто, покарай зраду та інше подібне. Хто не кориться такому велінню, той зрадник і ворог. Он яка справа з істиною.

— Ех, Йосипе, — зітхнув Пілат, — адже ти знаєш, я солдат, і більшу частину життя провів із солдатами. Я завжди корився наказам, але не тому, що вони були істиною. Істиною було інше: що я бував змучений спрагою; що тужив за матір'ю — або за славою. Істиною було що той солдат думав про свою подругу, а цей — про поле своє чи про худобу. Істиною було, що без наказу ніхто з солдатів не пішов би вбивати інших людей, таких же втомлених і нещасних. Так що ж є істина? Вірю, я хоч трошки дотримуюся істини, думаючи про солдатів, а не про накази.

— Істина — наказ не командира, але розуму, — відповідав Йосип Аримафейський. — От бачиш ти: ця колона біла; якщо я стану повторювати тобі, що вона чорна, це буде проти твого розуму, і ти не дозволиш мені це твердити.

— Чому ж? — заперечив Пілат. — Я сказав би собі, що ти, видно, дуже нещасний та похмурий чоловік, раз бачиш біле чорним; спробував би розважити тебе; справді, я відчував би тоді до тебе більшу цікавість. І якщо б ти навіть просто помилився, — я сказав би собі, що в помилці твоєї стільки ж твоєї душі, скільки у твоїй істині.

— Нема моєї істини, — сказав Йосип Аримафейський. — Є лише єдина істина для всіх.

— Яка ж?

— Та, у яку я вірую.

— Те-то й воно, — повільно показав Пілат. Виходить, вона — тільки твоя. Ви, як малі діти, думаєте, що світ кінчається за вашим парканом, а далі вже нічого немає. А світ великий, Йосипе, у ньому є місце для багато чого. Думаю, і в нашій дійсності є місце для багатьох істин. Дивись: я чужоземець у цьому краї, і далеко за обрієм мій дім; і все-таки я не можу сказати, що ця країна неправильна. Так само чуже мені і вчення вашого Ісуса; та чи твердити мені з цієї причини, що воно помилкове? Я так думаю, Йосипе: всі країни правильні, а світ достатньо просторий, щоб всі вони вмістилися у нього, поряд одна з одною. От якби хто-небудь спробував помістити Аравію на те саме місце, де лежить Понт, те це було б неправильно. Точно так само і з істинами. Світ безмежно великий, просторий і вільний, щоб умістилися в нього всі справжні істини. Зійди на високу гору, — з вершини її побачиш, як зливаються предмети, як би урівнюючись в єдину площину. Так само й істини зливаються, якщо дивитися на них з якоїсь віддалі. Однак людина не живе й не може жити на вершинах; їй досить бачити поблизу дім свій або поле, повні істин та реальних речей; от істинне місце людині й справам її. Але часом вона може підняти погляд на гірські хребти або до неба й сказати собі, що коли дивитися звідти, то істини й предмети, щоправда, залишаються, ніщо не відняте від них, але вони зливаються з чимось набагато більшим, що вже — не його надбання. Возлюбити цей широкий образ і при цьому обробляти свою маленьку ниву — це, Йосипе, майже як богослужіння. І я думаю, — Батько небесний того чоловіка, про якого ми говоримо, дійсно існує десь, але чудово уживається з Аппо— лоном та іншими богами. Частково вони проникають один у одного, частково сусідять. Глянь — у небі неймовірно багато місця. Я радий, що є там і Батько небесний.

— Ти не гарячий і не холодний, — мовив, встаючи, Йосип з Аримафеї. — Ти тільки теплий.

— Ні! — мовив Пілат. — Я вірую, вірую, я палко вірую, що істина є, і людина пізнає її. Надто вбого вважати, що істина є лиш для того, щоб людина не могла її пізнати. Він пізнає її, так; але — хто? Я або ти? Чи може, всі разом? Я вірю, — кожний володіє часткою її: і той, хто каже "так", і той, хто каже "ні". Якби ці двоє об'єдналися й зрозуміли один одного, виникла б істина у всій своїй повноті. Звичайно, "так" і "ні" не можна з'єднати, але люди — вони завжди можуть об'єднатися; у людях більше Істини,

ніж у словах. Мені краще зрозумілі люди, ніж їхні істини; але ж у цьому — теж віра, Йосипе Аримафейсь— кий. Для цього теж слід підтримувати в собі захват і екстаз. Я — вірую. Вірую абсолютно, без сумнівів. Але — що є істина?

1920